

دانشکده حقوق و علوم اجتماعی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته ی علوم اجتماعی

گرایش جامعه شناسی

بررسی رابطه ی بین میزان آنومی اجتماعی و دینداری با احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان
شهر تبریز

استاد راهنما

دکتر حسین بنی فاطمه

استاد مشاور

دکتر محمد عباس زاده

دانشجو

محمد رضا آقایی

زمستان ۱۳۹۳

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم که در طول تمام دوران تحصیل مشوق و حامی من بوده اند.

تقدیر و تشکر

اگر چه اندک و ناچیز، سپاس و تشکر خود را به استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسین بنی فاطمه به خاطر راهنمایی های صبورانه شان و همچنین به جناب آقای دکتر محمد عباس زاده به خاطر رهنمود های ارزنده و حمایت های بی دریغشان و ارائه بی مضایقه تجارب خود، مرا در کلیه مراحل انجام این پژوهش یاری نمودند، تقدیم می نمایم.

از جناب آقای دکتر کمال کوهی به خاطر داوری این پایان نامه تشکر و قدردانی می نمایم. از زحمات و دلسوزی های اساتید دوره کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز جناب آقایان دکتر حسین بنی فاطمه ، دکتر فریدین قریشی ، دکتر محمد عباس زاده ، دکتر ایوب امیر کواسمی و دکتر فاروق امین مظفری ، تشکر می کنم.

ضمناً از زحمات و الطاف اساتید گرانقدر خود در دوره کارشناسی در دانشگاه شهید بهشتی ، جناب آقایان دکتر فرامرز رفیع پور ، دکتر مسعود چلبی ، دکتر امیر اکبری ، دکتر داود پرچمی و دکتر مصطفی اجتهادی و خانم ها دکتر نوین تولایی ، دکتر سهیلا شهشهانی و خانم فریده ممتاز ، تشکر می کنم. همچنین از تمامی مسئولان و کارکنان دانشکده حقوق و علوم اجتماعی به خاطر همکاری و مساعدتشان سپاسگزارم.

از کلیه دوستانی که مرا در طول انجام این پژوهش یاری نمودند ، کمال تشکر و قدر دانی را دارم. در نهایت ، از زحمات پدر و مادرم و برادرانم حامد و وحید ، که بدون کمک و حمایت های بی دریغ آنها انجام این کار ممکن نبود ، بسیار سپاسگزارم.

تبریز- دانشگاه تبریز

محمد رضا آقایی

بهمن ۱۳۹۳

نام خانوادگی: آقای نام: محمدرضا
عنوان پایان نامه: بررسی رابطه ی بین میزان آنومی اجتماعی و دینداری با احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر تبریز
استاد راهنما: دکتر حسین بنی فاطمه استاد مشاور: دکتر محمد عباس زاده
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد رشته: علوم اجتماعی گرایش: جامعه شناسی دانشگاه: تبریز
دانشکده: حقوق و علوم اجتماعی تعداد صفحات: ۱۳۴
کلید واژه ها: امنیت اجتماعی، دینداری، آنومی اجتماعی
چکیده: چکیده:
<p>موضوع پژوهش حاضر « بررسی رابطه ی بین میزان احساس امنیت اجتماعی و دینداری با آنومی اجتماعی در بین شهروندان شهر تبریز» می باشد. روش اجرای پژوهش حاضر از نوع پژوهش پیمایشی بود. جامعه آماری آن تمامی افراد بالای ۱۸ سال شهر تبریز در زمان انجام پژوهش بوده است. حجم نمونه مورد مطالعه بر اساس فرمول کوکران ۴۱۵ نفر تعیین شد که در تحلیل نهایی ۴۲۲ نفر مورد بررسی قرار گرفته است. برای گردآوری اطلاعات پژوهش ترکیبی از پرسشنامه محقق ساخته و استاندارد شده استفاده شده است. اهداف این پژوهش عبارتند از پاسخگویی به دو سوال زیر: ۱- «میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان تبریزی در چه حدی است؟» و ۲- «بین میزان احساس امنیت اجتماعی و دینداری با آنومی اجتماعی چه رابطه ای وجود دارد؟»</p> <p>نتایج تحقیق نشان داد که میزان احساس امنیت اجتماعی افراد مورد مطالعه در حد تقریباً متوسطی بوده است و وجود ارتباط معنادار بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. نتایج تحقیق گویای آن است که متغیر آنومی اجتماعی با قدرت تبیین (۰/۶۷۲-) و دینداری با قدرت تبیین (۰/۳۴۷) در مجموع توانسته اند که ۴۶ درصد از تغییرات (R^2) متغیر وابسته ی پژوهش را تبیین نمایند.</p>

فهرست عناوین:

۱۴	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	مقدمه:
۲	بیان مسئله:
۴	تعریف و تحدید موضوع:
۵	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۶	اهداف تحقیق
۶	هدف کلی
۷	اهداف اختصاصی
۷	فرضیه های تحقیق
۸	فصل دوم: مروری بر ادبیات تحقیق
۹	مقدمه:
۹	مبانی نظری
۹	نظریه های امنیت اجتماعی
۹	نظریه باری بوزان
۹	نظریه مولار
۱۰	نظریه اولی ویور
۱۰	نظریه آنتونی گیدنز
۱۱	نظریه پارسونز
۱۱	نظریه های آنومی
۱۱	نظریه ی آنومی دورکیم
۱۲	نظریه آنومی مرتون
۱۳	نظریه های دینداری
۱۳	نظریه دینداری آگوست کنت
۱۳	نظریه دینداری ایمیل دورکیم
۱۴	نظریه دینداری توکوویل
۱۵	نظریه دینداری مالینوفسکی
۱۵	نظریه دینداری دیویس
۱۵	نظریه دینداری بینگر
۱۵	دیگر نظریه ها در مورد دین

۱۷	پیشینه تجربی تحقیق
۲۶	جمع بندی چارچوب نظری و پیشینه تجربی:
۲۸	مدل تحلیلی تحقیق:
۲۹	۳ فصل سوم: روش شناسی
۳۰	مقدمه:
۳۰	نوع و روش تحقیق
۳۱	نمونه آماری
۳۱	روش تعیین حجم نمونه: استفاده از فرمول کوکران
۳۲	واحد آماری
۳۲	پایایی و اعتبار ابزار تحقیق
۳۳	اعتبار پرسشنامه
۳۳	محاسبه پایایی
۳۴	متغیر های تحقیق
۳۴	متغیر های مستقل تحقیق
۳۴	متغیر وابسته تحقیق
۳۴	تعریف مفهومی و عملیاتی متغیر های تحقیق
۳۴	تعریف مفهومی و عملیاتی متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی
۳۴	تعریف عملیاتی
۳۴	تعریف مفهومی احساس امنیت جانی
۳۵	تعریف مفهومی احساس امنیت مالی
۳۵	تعریف مفهومی احساس امنیت قضایی
۳۶	تعریف مفهومی امنیت اخلاقی
۳۶	تعریف مفهومی احساس امنیت سیاسی
۳۶	تعریف مفهومی آنومی اجتماعی
۳۷	تعریف مفهومی دینداری
۳۷	تعریف عملیاتی دینداری
۳۸	تعریف مفهومی سن
۳۹	تعریف مفهومی جنسیت
۳۹	تعریف مفهومی وضعیت تاهل
۳۹	تعریف مفهومی تحصیلات
۳۹	تعریف مفهومی وضعیت مسکن

۴۰	تعریف مفهومی شغل .....
۴۰	تعریف مفهومی منطقه مسکونی .....
۴۰	تعریف مفهومی درآمد ماهیانه .....
۴۰	تعریف مفهومی طبقه اجتماعی- اقتصادی .....
۴۱	قلمرو تحقیق .....
۴۱	قلمرو موضوعی: .....
۴۱	قلمرو مکانی: .....
۴۱	قلمرو زمانی: .....
۴۱	روش تجزیه و تحلیل داده ها: .....
۴۳	۴ فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات .....
۴۴	مقدمه: .....
۴۴	بررسی و توصیف ویژگی های دموگرافیک شهروندان شهر تبریز .....
۴۴	توزیع درصد فراوانی و آماره های توصیفی متغیرهای زمینه ای .....
۴۴	آماره های توصیفی مرتبط با سن .....
۴۵	آماره های توصیفی مرتبط با جنسیت .....
۴۶	آماره های توصیفی مرتبط با وضعیت تأهل .....
۴۷	آماره های توصیفی مرتبط با سطح تحصیلات .....
۴۸	آماره توصیفی مرتبط با وضعیت مسکن پاسخگویان .....
۴۹	آماره های توصیفی مرتبط با وضعیت شغلی .....
۵۰	آماره های توصیفی مرتبط با منطقه مسکونی .....
۵۱	آماره های توصیفی مرتبط با درآمد ماهیانه .....
۵۳	آماره های توصیفی مرتبط با طبقه اجتماعی .....
۵۴	توزیع فراوانی و آماره های توصیفی مرتبط با احساس امنیت اجتماعی .....
۵۴	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد امنیت جانی .....
۵۶	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد امنیت مالی .....
۵۸	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد امنیت قضایی .....
۶۰	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد امنیت اخلاقی .....
۶۲	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد امنیت سیاسی .....
۶۴	آماره های توصیفی مربوط به متغیر امنیت اجتماعی .....
۶۶	آماره های توصیفی مربوط به متغیر انومی اجتماعی .....
۶۶	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه های مرتبط با بعد انومی اجتماعی .....

۶۸	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با بعد آنومی اقتصادی
۷۰	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با بعد آنومی سیاسی
۷۲	آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر آنومی اجتماعی
۷۳	آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر دینداری
۷۴	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با دینداری اعتقادی
۷۶	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با دینداری مناسکی
۷۸	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با دینداری عاطفی
۸۰	توزیع درصد فراوانی پاسخ گویان برای گویه‌های مرتبط با دینداری پیامدی
۸۲	آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر دینداری
۸۳	تجزیه و تحلیل فرضیه‌های تحقیق
۸۳	فرضیه اول: رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و احساس امنیت اجتماعی
۸۳	میانگین احساس امنیت اجتماعی به تفکیک سن متفاوت است.
۸۴	میانگین احساس امنیت اجتماعی به تفکیک جنسیت متفاوت است.
۸۶	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه وضعیت تاهل پاسخگویان متفاوت است.
۸۸	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه سطح سواد پاسخگویان متفاوت است.
۸۹	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه به وضعیت مالکیت مسکن پاسخگویان متفاوت است.
۹۱	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه شغل پاسخگویان متفاوت است.
۹۳	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه منطقه مسکونی شهروندان متفاوت است.
۹۵	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه میزان درآمد شهروندان متفاوت است.
۹۷	میانگین احساس امنیت اجتماعی با توجه طبقه اجتماعی-اقتصادی شهروندان متفاوت است.
۹۹	آزمون نرمال بودن متغیرهای تحقیق
۱۰۰	فرضیه دوم تحقیق: آزمون وجود همبستگی بین متغیرهای مستقل با احساس امنیت اجتماعی
۱۰۱	مدل رگرسیونی تحقیق
۱۰۲	آزمون وجود رابطه خطی بین متغیرهای تحقیق
۱۰۳	آزمون معنی داری ضرایب متغیرهای مستقل در مدل رگرسیون خطی
۱۰۴	آزمون استقلال خطاها (آزمون دوربین-واتسون)
۱۰۴	آزمون تناسب متغیرها برای پیش بینی
۱۰۵	آزمون هم خطی بین متغیرهای مستقل
۱۰۶	۵ فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
۱۰۷	مقدمه:
۱۰۷	بحث و نتیجه گیری

۱۰۷	نتایج توصیفی تحقیق
۱۱۰	نتایج استنباطی تحقیق
۱۱۲	یافته های تحقیق و ارتباط آن با چارچوب نظری
۱۱۳	یافته های تحقیق و ارتباط آن با پیشینه تجربی
۱۱۴	بحث و نتیجه گیری در مورد مدل رگرسیونی تحقیق
۱۱۵	محدودیت های تحقیق
۱۱۵	محدودیت های مطالعاتی
۱۱۵	محدودیت های ابزاری
۱۱۵	محدودیت در متغیر های مستقل
۱۱۵	پیشنهادات تحقیق
۱۱۵	پیشنهادات کاربردی
۱۱۶	پیشنهادها برای پژوهش های آتی
۱۱۸	فهرست منابع
۱۱۹	منابع فارسی
۱۲۵	منابع لاتین
۱۲۶	فهرست ضمیمه

فهرست جداول

شماره ی جداول

- جدول ۱-۲: اشکال امنیت، اهداف و تهدیدات..... ۱۰
- جدول ۱-۳: جمعیت شهر تبریز به تفکیک جنس و سن بالا و پایین ۱۸ سال ۳۱
- جدول ۲-۳: مناطق بررسی شده به تفکیک محلات و تعداد نمونه های هرکدام از محلات ۳۲
- جدول ۳-۳: نتایج آزمون کرومناخ جهت تعیین پایائی متغیرهای تحقیق و ابعاد آن ها..... ۳۳
- جدول ۳-۴: ابعاد دینداری مدل سنجش گلاک و استارک..... ۳۸
- جدول ۳-۵: خلاصه متغیرهای تحقیق، آزمون های آماری، پیشینه نظری و تجربی..... ۴۲
- جدول ۴-۱: آماره های توصیفی مرتبط با گویه سن(متغیر زمینه ای)..... ۴۴
- جدول ۴-۲: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب جنسیت..... ۴۵
- جدول ۴-۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل..... ۴۶
- جدول ۴-۴: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب سطح تحصیلات..... ۴۷
- جدول ۴-۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب وضعیت مسکن..... ۴۸
- جدول ۴-۶: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان با تفکیک وضعیت شغلی..... ۴۹
- جدول ۴-۷: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب منطقه مسکونی..... ۵۱
- جدول ۴-۸: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب وضعیت درآمد ماهیانه..... ۵۲
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب موقعیت طبقه اجتماعی..... ۵۳
- جدول ۴-۱۰: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس امنیت جانی..... ۵۵
- جدول ۴-۱۱: آماره های توصیفی مربوط به امنیت جانی..... ۵۵
- جدول ۴-۱۲: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس امنیت مالی..... ۵۷
- جدول ۴-۱۳: آماره های توصیفی مربوط به امنیت مالی..... ۵۷
- جدول ۴-۱۴: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس امنیت قضایی..... ۵۹
- جدول ۴-۱۵: آماره های توصیفی مربوط به امنیت قضایی..... ۶۰
- جدول ۴-۱۶: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس امنیت اخلاقی..... ۶۱
- جدول ۴-۱۷: آماره های توصیفی مربوط به امنیت اخلاقی..... ۶۲
- جدول ۴-۱۸: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس امنیت سیاسی..... ۶۳
- جدول ۴-۱۹: آماره های توصیفی مربوط به امنیت سیاسی..... ۶۴
- جدول ۴-۲۰: آماره های توصیفی مربوط به متغیر امنیت اجتماعی..... ۶۵
- جدول ۴-۲۱: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس انومی اجتماعی..... ۶۷
- جدول ۴-۲۲: آماره های توصیفی مربوط به بعد انومی اجتماعی..... ۶۷
- جدول ۴-۲۳: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس انومی اقتصادی..... ۶۹
- جدول ۴-۲۴: آماره های توصیفی مربوط به بعد انومی اقتصادی..... ۷۰
- جدول ۴-۲۵: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با احساس انومی سیاسی..... ۷۱
- جدول ۴-۲۶: آماره های توصیفی مربوط به بعد انومی سیاسی..... ۷۲
- جدول ۴-۲۷: آماره های توصیفی مربوط به متغیر انومی اجتماعی..... ۷۳
- جدول ۴-۲۸: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با دینداری اعتقادی..... ۷۵
- جدول ۴-۲۹: آماره های توصیفی مربوط به دینداری اعتقادی..... ۷۵
- جدول ۴-۳۰: توزیع درصد فراوانی برای گویه های مرتبط با دینداری مناسکی..... ۷۷
- جدول ۴-۳۱: آماره های توصیفی مربوط به دینداری مناسکی..... ۷۷

- جدول ۴-۳۲: توزیع درصد فراوانی برای گویه‌های مرتبط با دینداری عاطفی..... ۷۹
- جدول ۴-۳۳: آماره‌های توصیفی مربوط به دینداری عاطفی..... ۷۹
- جدول ۴-۳۴: توزیع درصد فراوانی برای گویه‌های مرتبط با دینداری پیامدی..... ۸۱
- جدول ۴-۳۵: آماره‌های توصیفی مربوط به دینداری عاطفی..... ۸۱
- جدول ۴-۳۶: آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر دینداری..... ۸۲
- جدول ۴-۳۷: آزمون ضریب همبستگی بین متغیر احساس امنیت اجتماعی و سن..... ۸۴
- جدول ۴-۳۸: آماره‌های گروهی برای بررسی تفاوت جنس با امنیت اجتماعی و ابعاد آن..... ۸۵
- جدول ۴-۳۹: آزمون تی مستقل برای بررسی تفاوت جنس با امنیت اجتماعی و ابعاد آن..... ۸۶
- جدول ۴-۴۰: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین وضعیت تاهل و احساس امنیت اجتماعی..... ۸۷
- جدول ۴-۴۱: آزمون LSD احساس امنیت سیاسی به تفکیک وضعیت تاهل پاسخگویان..... ۸۸
- جدول ۴-۴۲: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین سطح سواد و احساس امنیت اجتماعی..... ۸۹
- جدول ۴-۴۳: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین وضعیت مسکن و احساس امنیت اجتماعی..... ۹۰
- جدول ۴-۴۴: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین شغل و احساس امنیت اجتماعی..... ۹۲
- جدول ۴-۴۵: آزمون LSD احساس امنیت جانی به تفکیک وضعیت شغلی پاسخگویان..... ۹۳
- جدول ۴-۴۶: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین منطقه مسکونی و احساس امنیت اجتماعی..... ۹۴
- جدول ۴-۴۷: آزمون LSD احساس امنیت قضایی به تفکیک منطقه مسکونی پاسخگویان..... ۹۵
- جدول ۴-۴۸: آزمون (ANOVA) برای بررسی تفاوت بین میزان درآمد و احساس امنیت اجتماعی..... ۹۶
- جدول ۴-۴۹: آزمون LSD احساس امنیت مالی و فکری به تفکیک سطح تحصیلات پاسخگویان..... ۹۸
- جدول ۴-۵۰: نتایج آزمون فرض نرمال بودن توزیع جامعه..... ۹۹
- جدول ۴-۵۱: نتایج مربوط به معنی‌داری ضرایب همبستگی متغیرها با احساس امنیت اجتماعی..... ۱۰۰
- جدول ۴-۵۲: (جدول ANOVA) معنی‌داری کل مدل رگرسیون..... ۱۰۱
- جدول ۴-۵۳: خلاصه نتایج مربوط به ضرایب اصلی مدل رگرسیون خطی..... ۱۰۲
- جدول ۴-۵۴: نتایج معنی‌داری ضرایب تک تک متغیرها در مدل رگرسیون خطی..... ۱۰۲
- جدول ۴-۵۵: نتایج آزمون مناسب بودن رگرسیون برای پیش بینی..... ۱۰۳
- جدول ۴-۵۶: نتایج آزمون هم خطی بین متغیرهای مستقل مدل..... ۱۰۵

فهرست نمودارها

- نمودار ۴-۱: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی سن ۴۵
- نمودار ۴-۲: نمودار میله‌ای مربوط به جنس پاسخگویان ۴۶
- نمودار ۴-۳: نمودار میله‌ای مربوط به وضعیت تاهل پاسخگویان ۴۷
- نمودار ۴-۴: نمودار میله‌ای مربوط به سطح تحصیلات پاسخگویان ۴۸
- نمودار ۴-۵: نمودار میله‌ای مربوط به وضعیت مسکن پاسخگویان ۴۹
- نمودار ۴-۶: نمودار میله‌ای مربوط به وضعیت شغلی پاسخگویان ۵۰
- نمودار ۴-۷: نمودار میله‌ای مربوط به منطقه مسکونی پاسخگویان ۵۱
- نمودار ۴-۸: نمودار میله‌ای مربوط به درآمد ۵۲
- نمودار ۴-۹: نمودار میله‌ای مربوط به طبقه اجتماعی-اقتصادی ۵۳
- نمودار ۴-۱۰: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی امنیت جانی ۵۶
- نمودار ۴-۱۱: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی امنیت مالی ۵۸
- نمودار ۴-۱۲: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی امنیت قضایی ۶۰
- نمودار ۴-۱۳: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی امنیت اخلاقی ۶۲
- نمودار ۴-۱۴: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی امنیت سیاسی ۶۴
- نمودار ۴-۱۵: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی متغیر احساس امنیت اجتماعی ۶۵
- نمودار ۴-۱۶: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی بعد آنومی اجتماعی ۶۸
- نمودار ۴-۱۷: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی بعد آنومی اقتصادی ۷۰
- نمودار ۴-۱۸: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی بعد آنومی سیاسی ۷۲
- نمودار ۴-۱۹: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی متغیر آنومی اجتماعی ۷۳
- نمودار ۴-۲۰: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی دینداری اعتقادی ۷۶
- نمودار ۴-۲۱: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی دینداری مناسکی ۷۸
- نمودار ۴-۲۲: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی دینداری عاطفی ۸۰
- نمودار ۴-۲۳: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی دینداری پیامدی ۸۲
- نمودار ۴-۲۴: نمودار هیستوگرام مربوط به توزیع فراوانی متغیر دینداری ۸۳

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه:

در این فصل به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف کلی و جزئی تحقیق، ارائه فرضیه های تحقیق و تعاریف نظری متغیرهای تحقیق پرداخته می شود.

بیان مسئله:

امروزه تحقیق از ابزارهای مهم تصمیم گیری در موقعیت های مختلف و بویژه در علوم اجتماعی به شمار می رود. نتایج تحقیق ها، در واقع، تعیین کننده جهت سرمایه گذاری های ملی و منطقه ای محسوب می شود و از طرف دیگر، هر ساله مبالغ قابل توجهی از بودجه مملکت به امر تحقیق و به ویژه تحقیق های اجتماعی تخصیص می یابد تا متخصصان این امر بتوانند همگام با زمان و متناسب با شرایط و نیازهای منطقه ای و ملی، نوآوری و تجدید نظرهای لازم را در امر سیاست گذاری های اجتماعی کشور اعمال کنند.

یکی از مفاهیم با اهمیت، پیچیده و جدید در دنیای امروز و در بسیاری از مباحث سیاسی، اجتماعی و اقتصادی موضوع و مفهوم امنیت است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶: ۱۲). امنیت از جمله پدیده های مهم و شایان توجهی است که از نیازها و ضرورت های اساسی و پایه ای فرد و جامعه به شمار می رود و فقدان آن و یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب های نگران کننده و خطرناکی به دنبال دارد و تامین و مراقبت از آن در فرایند پایایی و پایداری امنیت در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و نظامی از مطلوبیت ویژه ای برخوردار است (ترابی و گودرزی ۱۳۸۳: ۳۲). تکاپو برای رسیدن به امنیت از مهم ترین انگیزه های انسان در درازای زندگی اوست. انسان ها برای تأمین نیازهای زیستی خود، وارد مناسبات گوناگون شدند و تشکیل جامعه دادند (نصیری، ۱۳۸۴: ۸۲).

مطابق با نظر دورکیم یک جامعه آنومیک، جامعه ای است که قواعد رفتار- هنجارها - شکسته شده یا در طول دوره ای از تغییرات سریع کارآمدی خود را از دست دهند. آنومی، کارکرد کنترل اجتماعی جامعه را ضعیف می کند (سیگل، ۱۹۹۸: ۱۷۵ به نقل از حیدری ۱۳۹۱: ۴).

بی تردید در ایجاد امنیت و احساس امنیت، عوامل گوناگونی دخالت دارند که فقدان آنها برقراری احساس امنیت را کند کرده یا مانع از تحقق آن شده است. ضرورت مطالعه و تحقیق در خصوص مسئله مطرح شده نیز از آنجا ناشی می شود که تهدیدات داخلی بالفعل و بالقوه در کشورهای کمتر توسعه یافته، اغلب، امنیت اجتماعی این جوامع را به خطر می اندازد (خوشفر، ۱۳۸۷: ۳). یکی از نهادهایی که در تامین احساس امنیت اجتماعی نقش بسزایی دارد، نهاد دین است. دین، دینداری و ایمان به خدا انسان ها را به اجرای قوانین

و دوری از بزهکاری و ناهنجاری های اخلاقی دعوت می کند. در واقع، ایمان و دینداری انسان را از درون متحول می سازد و نیروی محرکه‌ی قوی به سوی خوبی ها و ترک زشتی ها در نهاد او قرار می دهد و هر آن با هشدار به او از گرایش و میل به زشتی ها و ارتکاب جرایم باز می دارد (ابراهیم زاده، ۱۳۸۴: ۵۷).
جوامع جهان سوم، نظیر ایران، عموماً در شرایطی آنومیک، به صورت حاد یا مزمن، به سر می برند. این وضعیت آنومیک غالباً در فرایند گذار از جامعه‌ی پیش مدرن (سنتی) به مدرن و در نتیجه‌ی جریانهای نوسازی (مدرنیزاسیون) پدید می آید. این وضعیت پیچیده و همراه با بی هنجاری یا ضعف هنجاری و تعارض است (چلبی ۱۳۷۵: ۱۱۳).

تبریز یکی از شهرهای بزرگ ایران و مرکز استان آذربایجان شرقی است. این شهر بزرگترین شهر منطقه شمال غرب کشور و قطب اداری، ارتباطی، بازرگانی، سیاسی، صنعتی، فرهنگی و نظامی این منطقه شناخته می‌شود. بر اساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۹۰ صورت گرفته، شهر تبریز با جمعیتی بالغ بر ۱۴۹۴۹۹۸ نفر چهارمین شهر پرجمعیت ایران پس از شهرهای تهران، مشهد و اصفهان محسوب می‌گردد. این شهر به دلیل صنعتی بودن، یکی از مهم‌ترین شهرهای مهاجرپذیر ایران محسوب می‌شود. مهاجر پذیر بودن یک شهر، باعث می شود که فرهنگ سنتی حاکم بر شهر همواره مورد چالش قرار گرفته و اغلب مورد تغییر و تحولات قرار گیرد.

گاه‌ها مهاجرت هایی که به صورت قومی و خویشاوندی به هر کدام از محلات تبریز صورت می گیرد، باعث بوجود آمدن یک خرده فرهنگ در آن محله می شود. که سعی در گسترش فرهنگ خود به سایر مناطق شهر را نیز دارند، چنین رفتار هایی همواره باعث بوجود آمدن رفتارهای آنومیک در یک محله و منطقه و گسترش و تسری آن به سایر مناطق می شود.

همانطور که در فصل دو توضیح داده شده است، بوجود آمدن شرایط آنومیک نیز باعث کاهش احساس امنیت می شود که، همین امر نیز توسعه همه جانبه شهر را با مشکلاتی مواجه می سازد.

با توجه به فضای اجتماعی و فرهنگی شهر تبریز و اهمیت روز افزون بحث امنیت اجتماعی در ارتباط با زندگی دین مدارانه در جامعه‌ی مدرن و پیامدهای روانی و عینی آنومی اجتماعی، در این تحقیق تلاش شده است که به سوالات زیر پاسخ داده شود:

- ۱- میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان تبریزی در چه حدی است؟
- ۲- چه ارتباطی میان دینداری و احساس امنیت در شهر تبریز وجود دارد؟
- ۳- آنومی اجتماعی با میزان احساس امنیت اجتماعی چه ارتباطی دارد؟

تعریف و تحدید موضوع

تعریف لغوی امنیت در فرهنگ های لغت عبارتند از : در امان بودن، آرامش و آسودگی، حفاظت در مقابل خطر، احساس آزادی از ترس، احساس ایمنی و رهایی از تهدید و امنیت؛ یعنی در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن (میر عرب، ۱۳۷۹: ۱۳۳).

امنیت از ریشه امن است که در مقابل بیم و هراس و نا امنی استفاده می شود و یکی از نیازهای فطری بشر است که با جوهر هستی انسان پیوند ناگسستنی دارد. از این رو واژه امنیت از قدمتی به دیرینگی تاریخ بشر برخوردار است. و حتی از جهتی، واژه امنیت بر مفهوم اجتماع و جامعه مقدم است (شاد نیا، ۱۳۸۲: ۷۷) به عبارتی واضح تر مفهوم امنیت، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است. امنیت در مورد افراد به این معناست که مردم هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی های مشروع خود نداشته، به هیچ وجه حقوق ایشان به مخاطره نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آن ها را تهدید نکند (گروسی، میرزایی و شاهرخ، ۱۳۸۶: ۲۷).

امنیت دارای ابعاد عینی و ذهنی- روانی است؛ که هم شامل اطمینان و آرامش فیزیکی و هم آرامش روحی و روانی است (سرلک زایی، ۱۳۸۵: ۱۳۶).

در این زمینه اکثر صاحب نظران برآنند که امنیت مفهومی بیرونی و عینی است و احساس امنیت مفهومی درونی و ذهنی است. در این زمینه می توان خاطر نشان نمود که احساس امنیت می تواند با امنیت واقعی تناسب داشته باشد یا تناسب نداشته باشد، یعنی در شرایطی که امنیت عینی وجود نداشته باشد، فرد احساس امنیت داشته باشد یا این که عوامل ایجاد کننده امنیت واقعا وجود داشته باشد اما فرد احساس امنیت نداشته باشد (احمدی و اسماعیلی، ۱۳۸۹: ۱۷۰).

نخستین مباحث فلسفی و سیاسی در عرصه امنیت را می توان در مباحث فلاسفه یونان باستان همچون افلاطون و ارسطو جست و جو کرد (خوش فر، ۱۳۸۱: ۲۵۴). در قرآن کریم نیز در وصف شهر مکه، امنیت به عنوان یکی از ویژگی های مهم شهرها ذکر شده است و به طرق مختلف این ویژگی مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه سوره ی تین آیات ۱-۳، سوره ی عنکبوت آیه ۶۷، سوره ی قصص آیه ۵۷، سوره ابراهیم آیه ۳۷ و سوره ی بقره آیه ۱۲۵ و ۱۲۶ (میرزمانی، ۱۳۸۲: ۲۰۲)

در واقع امنیت اجتماعی مفهومی است که تمامی شهروندان در سلسله مراتب ارزشی خود آن را از بالاترین ارزشها می دانند؛ به طوری که بر اساس سلسله مراتب نیازهای مازلو (۱۹۷۰) امنیت از نیازهای اولیه

محسوب می‌شود.

سلسله مراتب نیازهای مازلو عبارتند از:

- ۱- نیازهای فیزیولوژیک ۲- نیازهای امنیت نظم و پایداری ۳- نیازهای تعلق پذیری و عشق
- ۴- نیازهای احترام ۵- نیازهای خودشکوفایی.

این نیازها به ترتیب از قوی‌ترین تا ضعیف‌ترین آنها مرتب شده است و بایستی قبل از اینکه نیازهای بالاتر اهمیت پیدا کنند، نیازهای پایین‌تر حداقل تا اندازه‌ای برآورده شوند. مازلو اعتقاد دارد که نیاز به ایمنی و امنیت در نوباوگان و بزرگسالان روان‌رنجور از همه مهمتر است. ارضای نیازهای امنیت مستلزم پایداری و رهایی از ترس و اضطراب است (دورودی، ۱۳۸۲: ۲۶).

از آنچه گفته شد چنین می‌توان نتیجه گرفت که منظور از امنیت رهایی از خطر و تهدید و نبود ترس نسبت به عوامل بیرونی است. امنیت رد کردن تهدیدات و فرصت‌های تهدید آمیز است که تنها به حوزه‌های اقتصاد، فرهنگ و سیاست محدود نمی‌شود، بلکه تمامی جنبه‌ها و شئون اجتماعی را در بر می‌گیرد. امنیت استحقاق طبیعی هر فرد و نخستین شرط تداوم زندگی و همزیستی است و همان‌گونه که نیاز به غذا، مسکن و... برای زندگی انسان ضروری است، امنیت نیز کالایی عمومی و ضروری است و همان‌طور که در سلسله مراتب نیازهای اساسی و فیزیولوژیک مطرح شده و به عبارت دیگر، مهمترین نیاز پس از برطرف شدن نیازهای اولیه است.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

مسئله نظم اجتماعی و کنترل اجتماعی همواره یکی از موضوعاتی بوده که توجه علما و فلاسفه اجتماعی را به خصوص در دوره‌هایی که نظم سنتی مستقر با مشکلاتی مواجه بوده، به خود معطوف کرده است. در ارتباط با این موضوع، جامعه‌شناسان کلاسیک مثل دورکیم و وبر دین را مورد توجه قرار دادند و تحلیل دین یکی از اصلی‌ترین مباحث آن‌ها شد (آرون، ۱۳۸۲: ۴).

منشور اعلامیه سازمان جهانی حقوق بشر، ماده سوم و بیست و سوم آن در مورد امنیت اجتماعی چنین گفته است: هر کس حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد. طبق ماده بیست و سوم که مکمل و مبین ماده سوم نیز هست: هر کس به عنوان عضو اجتماع حق امنیت اجتماعی دارد و مجاز است به وسیله مساعی ملی و همکاری بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را که لازمه مقام و نمو آزادانه شخصیت اوست با رعایت تشکیلات و منابع هر کشور به دست آورد. امنیت چیزی است که هر شخص باید آن را احساس کند که خطری در جامعه او را تهدید نمی‌کند. در تمامی کشورها امنیت اجتماعی یکی از مهمترین

و شاید مهمترین فاکتور اجتماعی است. به همین دلیل نهادهایی در جهت تامین این اصل مهم در جامعه باید وجود داشته باشند (کریمی، ۱۳۸۷: ۱۵۳).

بدون وجود امنیت، هیچ برنامه‌ای در داخل کشور قابل اجرا نیست. شکوفایی اقتصادی، سرمایه گذاری، برنامه ریزی و هر فعالیت اجتماعی دیگر به حداقل زمینه مطمئن و آرام نیاز دارد که همان امنیت است. وجود امنیت بالفعل در هر جامعه، احساس امنیت را در افراد آن جامعه بوجود می آورد. بنابراین، امنیت عملاً در زمره اهداف و ارزش های اصولی و لازمه هر جامعه‌ای قرار می گیرد. پس می توان گفت که امنیت علاوه بر این که یک نیاز برای انسان هاست، عامل بسیار مهمی در پیشرفت و توسعه هر کشوری است. زمینه‌های مختلف توسعه اقتصادی، فرهنگی و... مستلزم وجود احساس امنیت در ابعاد مختلف فردی، اجتماعی و ملی است. بدین ترتیب امنیت مفهومی بسیار پیچیده است که به عنوان مفهوم و واقعیتی اجتماعی، لایه‌های زیادی را به دور هسته اصلی خود در بر گرفته است (غفاری و صفری شالی، ۱۳۸۸: ۷۸).

با توجه به اینکه امنیت اجتماعی در کشورهای جهان سوم پیش نیاز توسعه است، ضروری به نظر می رسد که در کشور ما و شهرهای آن به این بحث توجه ویژه‌ای شود. شهر تبریز نیز به عنوان یکی از شهرهای پیشرو در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، از این قاعده مستثنی نیست و باید با شناسایی عوامل تاثیرگذار بر احساس امنیت شهروندان تلاش شود که موانع رسیدن در این امر به تدریج برداشته شود. یکی از راههای شناسایی این موانع انجام تحقیقات دانشگاهی است که می تواند به خوبی این مسئله را مورد کنکاش علمی قرار دهد و بنابراین در این تحقیق سعی کردیم تا با تاکید بر دو مولفه‌ی مرتبط بر احساس امنیت در شهر تبریز یعنی دینداری و احساس امنیت اجتماعی گامی در این راستا برداشته شود.

اهداف تحقیق

هدف کلی

هدف کلی ما در این تحقیق بررسی رابطه‌ی بین میزان احساس امنیت اجتماعی و دینداری با آنومی اجتماعی در بین شهروندان شهر تبریز است.

اهداف اختصاصی

علاوه بر هدف کلی این تحقیق سعی خواهد شد که به اهداف اختصاصی به ترتیب زیر پرداخته شود:

۱. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و سن
۲. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و جنس
۳. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و وضعیت تاهل
۴. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و سطح تحصیلات
۵. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و وضعیت مسکن
۶. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و شغل
۷. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و منطقه شهری
۸. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و میزان درآمد
۹. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و طبقه اجتماعی-اقتصادی
۱۰. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و دینداری.
۱۱. تبیین ارتباط بین احساس امنیت اجتماعی و آنومی اجتماعی.

فرضیه های تحقیق

با توجه به مطالعات صورت گرفته در مورد ارتباط بین دینداری با احساس امنیت اجتماعی و ارتباط بین آنومی و احساس امنیت اجتماعی در مورد بررسی ارتباط بین دینداری و آنومی با احساس امنیت اجتماعی کمبود احساس می‌شود. لذا تحقیق حاضر با توجه به مطالعات صورت گرفته گذشته فرضیه های زیر را ارائه می‌دهد.

۱. میانگین احساس امنیت بر اساس متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، وضعیت تاهل، سطح تحصیلات، وضعیت مسکن، شغل، منطقه شهرداری، درآمد ماهیانه، طبقه اجتماعی-اقتصادی) متفاوت است.
۲. بین احساس آنومی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۳. بین دینداری و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.
۴. بین سن و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.